סבר לה [א] כר"ש דאמר יוצא דופן ולד מעליא הוא [ב] ודלא כר' יוחנן במחוסר זמן סבר לה [ג] כרבי שמעון בן יהודה יתום כגון שהשלח קיים ור' יהושע לטעמיה דאמר אפילו שחט את אמו והשלח קיים אין זה יתום העיד רבי ישמעאל בן סתריאל מערקת לבינה לפני רבי במקומנו מפשיטין את המתה ומלבישין את החי אמר רבי נתגלה טעמא של משנתינו [ד] א] חזירין שבמקומנו יש להם ששים רבוא קלפים בבית המסס שלו פעם אחת נפל ארז אחד שבמקומנו ועברו שש עשרה קרונות על חודו (א) אחת פעם אחת נפלה ביצת בר יוכני וטבעה ששים כרכים ושברה שלש מאות ארזים ומי שדיא ליה והא כתיב [1] כנף רננים נעלסה ב] אמר רב אשי ההוא מוזרתא הואי: **מתני'** [ה] שלש גרנות למעשר בהמה בפרס הפסח ובפרס העצרת ובפרס החג [ו] (והן גרנות של מעשר בהמה) דברי ר' עקיבא בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר באחד בסיון בעשרים ותשעה באב ר' אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בניסן באחד בסיון בכ"ט באלול ולמה אמרו בעשרים ותשעה באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא יום טוב [ז] ואי אפשר לעשר ביום טוב לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול ר' מאיר אומר [ח] באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה בן עזאי אומר האלולים מתעשרים בפני עצמן [ט] כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול הרי אלו מצטרפין חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ר"ה אינן מצטרפין חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין אם כן למה ג] נאמרו שלש גרנות למעשר בהמה [י] שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט הגיע הגורן לא ישחוט ואם שחט פטור: **גמ'** מאי שנא תלת אמר רבה בר שילא (ב) ה] לקבל חורפי ואפלי וקייטי ומאי שנא בהני זימני אמר רבי תנחום בריה דרב חייא איש כפר עכו
כדי

בפרום הפסח. מפרש בגמרא ט"ו יום דפרוס לשון פרוסה פלגא דל' יום שדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח ובן עזאי דאמר [בכ"ט] באדר אר' עקיבא לא פליג אלא באדר הסמוך לניסן דלבן עזאי לעולם חסר וקביעא ליה ו] זמנו לעולם בכ"ט באדר משמע דערב פסח הוי בכלל הני ט"ו יום דפרוס ובפרק קמא דר"ה (דף ז.) נמי משמע כן שמיום הפורים מתחילין לדרוש ולא מקודם גבי הם העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים משום דדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום ואתי לזלזולי בחמץ ז] מיום הפורים קודם הפסח שלשים יום שמע מינה דערב הפסח בכלל השלשים יום וכן ר"א ור"ש דאמרי בסמוך באחד בניסן מפרש בגמרא דסברי כמאן דאמר שתי שבתות שמע מינה ח] ערב פסח מן המנין ותימה דקתני במילתא דר' אלעזר ור"ש ולמה ט] [לא] אמרו באחד בתשרי מפני שהוא י"ט ואי אפשר לעשר בי"ט לפיכך הקדימוהו בכ"ט באלול והלא מן הדין הוא ק] כשניס י] (באלול) דיום ראשון של סוכות ממנין שתי שבתות כמו ערב פסח דעיקר מה שדורשין בהלכות הרגל קודם לרגל איננו אלא מפני יא] קרבנות כדמשמע פ"ק דע"ז (דף ה:) דצריך לפני חגיהן ג' ימים ותו לא והתניא דורשין בהלכות הפסח כו' ם] [ומשנין] לדידן אפי' דוק שבעין פסלינן להקרבה מיבעי יא] ל' יום ועיקר דרשא דהלכות פסח משום פסח גופיה הנשחט ע"פ ולא משום ימות הפסח דהא יב] נפקא פ"ק דפסחים (דף ו:) משום דנביא עומד בפסח ראשון ומזהיר בפסח שני ועיקר שני לשחיטת פסח שני נאמר ועיקר דרשא דשתי שבתות דרשב"ג מפיק להו מנביא עומד בראש חדש ומזהיר על יג] פסח ועיקר הלכות פסח מגריס לא הזכירו אלא ליום שחיטת פסח שלא היה שם ם] (בפסח) קרבנות אחרים א) יד] ובפרק בתרא דמגילה (דף כט:) משמע התם דשתי שבתות דרשב"ג אין יום המעשה בכלל דמוקי התם סוגיא מתני' טו] דמקדימין וקרינן ול' יום דנפקא לן מנביא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני נמי הם בלא יום המעשה דהא איכא התם י"ו דניסן וי"ד דאייר שהן ל"א יום ומהיא שמעתין דמגילה עצמה טז] יקשה למלוא י"ד יום בלא יום המעשה וי"ל דלעולם אין יום המעשה בכלל ולא חלקו חכמים בין פסח לסוכות והלכו אחר עיקר יז] י"ט להתחיל בשתי שבתות מבאחד בניסן ומבאחד בתשרי שבי"ט קרבנות מרובין ראייה חגיגה ושמחה ואע"ג דנביא עומד בר"ח ומזהיר על יח] פסח היינו על שחיטת פסח שבי"ד מ"מ לדורות ממה שיש להזהיר על כל פסח לא חשו חכמים למהר יום אחד בפסח יותר מבחג וגבי שקלים קבעו יט] חכמים זמן בר"ח אדר ולא חשו להקדים יום אחד לפני ר"ח כדי שיהו ל' יום שלימים כיון כ] שדבר מסור לב"ד של הבאת תמידין מתרומה חדשה אע"ג דבמתניתין דהכא דייקינן לכוין החשבון כא] זמן השמעת שקלים לעולם באחד באדר משמיעים על השקלים:
ניחא

ולד מעליא הוא. ד] במסכת נדה בפרק יוצא דופן (מ.) קא"ר שמעון דהאי זה מילוד ואמו טמאה לידה ור"ש נקיט מפרש טעמא בגמרא [שם] תלד פ) לרבות יוצא דופן והכי נמי אמרינן [חולין לח:] כי יולד') לרבות יוצא דופן: **ודלא כר' יוחנן.** דאמר התם בההוא פירקא [נדה שם] דמודה ר"ש לענין קדשים שאינו קדוש דגמר לידה לידה מבכור דבעי רחם: **כר' שמעון.** דאמר דנכנס לדיר להתעשר וכדפרשינן למילתיה לעיל בפרק הלוקח בהמה מן העובד כוכבים (דף כא:): **והשלח.** והעור קיים כשילא הולד לחוץ: **בן סתריאל מערקת לבינה.** מקום: ה] **את המתה.** כשמקשה מחמת הולד מפשיטים עור האם שהיא מתה ומלבישין אותו לולד שהוא חי ומתקיים מפני דבר זה שעושין לו: **את החיה.** זהו הולד: **נתגלה טעמא של משנתינו.** דודאי משום הכי קאמר רבי יהושע אם נולד כל זמן (ג) ו] שהעור שהשלח קיים אינו יתום דכיון דהעור מהנה לולד דומה כמי שאמו קיימת: ז] ועוד העיד דבר זה חזירין שבמקומנו. לשון ל) חזרת ירק שלועים לטוג"א: **בבית המסס.** היינו אותן עלין קטנים כמו הבשר עצמו שיש (ד) כאותו המסס של בהמה שקורין ציגטול"א: **ועוד** העיד דבר זה פעם אחת כו' על חודו. על צידו ברוחבו שהוא עב כל כך שעברו עליו י"ו קרונות זו בצד זו על חודו כלומר ברוחבו של אילן: **בר יוכני.** עוף הוא כדאמרינן בכמה דוכתי ולימא כביעא דבר יוכני מ): **טבעה.** ממה שכתובה: **והכתיב כנף רננים נעלסה.** ומתפרש הכי בלשון נוטריקון נושא עולה ונתחטא נ) שכך אמר הקב"ה וכי ברתא כנפים משובחות לאותו עוף בר יוכני שיש להם כח כל כך שנושא ביצה גדולה כזאת ומגביה למעלה ומורידה בנחת בקינה אלמא דלא שדיא ליה. נתחטא לשון ירידה ומבירו במסכת תענית (דף יט. ס) בן המתחטא לפני אביו: **מוזרתא הואי.** בלע"ז טורלי"ך שלא היתה ראויה לאפרוח לכך השליכה: **מתני' שלש גרנות למעשר בהמה.** כלומר בשלשה פרקים בשנה הוי זמן מעשר בהמה שבבהמות שיולדו לו בין פרק לפרק צריך לו לעשר כשיגיע הפרק דמשיגיע הפרק לא יאכל מהן לכתחלה מדרבנן בלא מעשר אבל קודם לכן מותר דמלוה בעלמא הוא לעשר בהמותיו דהעשירי קודש מאחר שקרא עליו שם אבל הרשות בידו לאוכלו בלא מעשר אבל בהני שלשה זמנים הצריכוהו חכמים שלא יאכל לכתחלה בלא מעשר. ובגמרא מפרש מאי שנא בהני זמנים ומאי טעמא נקט לשון גרנות [נח.]: **פרוס.** מפרש בגמרא [שם] כמה הוא. וטעמא דכל הני תנאי מפרש בגמרא [שם]: **והן גרנות של מעשר בהמה.** דעבולין הבהמות מדרבנן: **ואי אפשר לעשר בי"ט.** כדמפרש בגמרא ע) משום סקרתא שצריך לסקור בסיקרא העשירי ובי"ט אי אפשר מפני שצובע: **ראש השנה.** דאותן שנולדו קודם לכן אין נכנסין לדיר להתעשר עם אותן שיולדו מכאן ואילך משום דהוי חדש וישן: **האלולים.** אותן שנולדו באלול אין מתעשרין לא עם בני תשרי ולא עם בני אב. וטעמא מפרש בגמרא [שם] דמספקא ליה אי הלכה כרבי מאיר פ) או כרבי שמעון באחד בתשרי הלכך מתעשרין בפני עצמן: **כל הנולדין** כו'. אתאן לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה: **מצטרפין.** לכונסן לדיר אחד: **לפני הגורן.** מאלו שלש גרנות שאין הגורן מפסיק: **למה נאמר.** למאי הלכתא: **למכור ולשחוט.** לכתחלה בלא מעשר: **גמ' לקבל חורפי ואפלי וקייטי.** שיש בהמות שמבכירות לילד קודם הפסח ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת ויש שאינן יולדות עד בין עצרת לחג וכנגדם תיקנו חכמים זמנים אלו. חרפי בפרוס הפסח אפלי בפרוס עצרת קייטי בפרוס החג. ולית דגרסי קייטי בפרוס עצרת ואפלי בפרוס החג:
כדי

רש"י כת"י

מכאן ועד סוף המסכת נמצא נוסחא אחרינא בכל הפי' של רש"י ז"ל שבידי ח"ל **במקומינו.** כשהבהמה מתה מחמת לידה מפשיטין אותה ומלבישין אותה בעורה: **את החיה.** הולד כדי שיתחמם ומעלה כאילו היתה אמו חיה: **נתגלה טעמא של משנתינו.** דודאי מש"ה א"ר יהושע אם השלח קיים אין זה יתום: ועוד העיד **חזירים שבמקומינו.** לייטונג"ש כמו חזרת מהפך מאכל ק): **קליפי עלים.** קליפה של עלים: **בית המסס.** נפיי"ן בלע"ז שכולו עשוי קליפות קליפות: **על חודו.** זו אלל זו עברו על עביו כעין שנפל שהיה עביו חד ועגול וכ"ש אם היה מעופה במסורת כגון נסר היה עדיין רחב יותר: **בר יוכני.** עוף גדול: **נטבעו ס' כרכים.** בחלבון וחלמון שלה: **ומי שדייא ליה.** לביצתו לאיבוד: **והא כתיב כנף רננים נעלסה.** ודרשי' נעלסה נוטריקון במסכת מנחות בפ' ר' ישמעאל [סו:] נושא עולה ונתחטא. ממחטא לשון ירידה: **ספיה.** הביצה שנפלה מוזרת הואי שאין אפרוח גדל בה והשליכתו מדעתה: **מתני' ג' גרנות למעשר.** בג' פעמים בשנה הבהמות מתעשרות. ובגמ' מפ' טעמא: **פרוס הפסח.** בגמ' [נח.] מפרש ט"ו יום קודם הפסח דהיינו יום אחרון של אדר וכן פרוס עצרת ט"ו יום קודם וכן פרוס החג דהיינו יום אחרון של אלול: (ע"ז) [כ"ט] **באדר.** מפ' בגמ' [שם] במאי פליגי ומאי טעמייהו: **כ"ה בניסן.** י"ד קודם לפסח: **ולמה אמרו כ"ט באלול.** דהוי ט"ו ימים ולא אמרו בא' בתשרי י"ט הוא ואי אפשר לעשר כדמפרש בגמרא [שם] לטעמא דכולה מתני': **מתעשרין לעצמן.** משום ספיקן: **כל הנולדים וכו'.** הך סתמא כר"א כר' שמעון: **חמש לפני ר"ה וכו'.** תנא דנקט לפני הגורן וה' לאחר הגורן מצטרפין תנא נמי הא: **לא ישחוט.** דטבל' בגורן מדרבנן ואם שחט פטור דלא אשכחן בטבל מעשר בהמה לא לאו ולא מיתה: **[גמ'] לקבל חרפי ואפלי וקייטי.** כנגד שלשה זמנים שהבהמות יולדות אותן הממהרות לילד קרוי חרפי ויולדות בתחלת החורף ומתעשרות בניסן ואפלי בעצרת ואותן היולדות בקיץ ולדותיהן מתעשרות בפרוס החג: **מאי שנא הני כהני זמני.** טפי ממהדם אחר קודם הפסח ועצרת וחג:

עין משפט
נר מצוה

ל א מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה ח סמג עשין ריב:
לא ב מיי' פ"ד מהלכות י"ט הלכה טו:
לב ג מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה ו:
ד [מיי' שם הלכה ז]:

◆

תורה אור השלם

1. כנף רננים נעלסה אם אברה חסידה ונצה: איוב לט יג

◆

מוסף רש"י

בר יוכני. עוף גדול הוא מאד (סוכה ה.). **ראש השנה למעשר בהמה.** שאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בחבירתה, דכתיב (דברים יד) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה, ואמר מר (לעיל נג:) בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן (ר"ה ב.).

◆

שיטה מקובצת

א] חזרת שבמקומנו יש להם ס' רבוא קלפים בבית המסס שלו נ"א כל הס"י שבידי ששים רבוא קליפי עלין תריס שבמקומנו יש להם ס' רבוא קליפים בבית המסס שלו כו' ומי שדיא ליה ופי' רש"י כ"י שבידי מורים על נוסחא זאת עיין בגליון בשולי הדף ובקצת ספרים בגמרא של קלף כתוב יהוש שבמקומנו יש להם ס' רבוא קליפים וכו' עי' בתוס' מנחות ס"ו ב': ב] נעלסה נושא עולה ונתחטא אמר: ג] למה אמרו שלש: ד] נ"א בפ"י כולם וולד מעליא הוא ויושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה ובבי בהמה נמי לידה מעליא הוא לקדשים והלא כר"י דאמר בפ' יוצא דופן מודה הוא ר"ש לענין קדשים: כרבי שמעון דאמר דנכנס לדיר וכו' נ"א כר"ש בן יהודה דאמר בפ' דלעיל מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור והר"ה והשלת כו' לחוץ נמחק: ה] מקום הס"ד ומה"ד במקומינו כשהבהמה מתה מחמת לידה מפשיטין עור האם כו': ו] תי' שהעור נמחק: ז] ליה פרוס לעולם תי' זמנו נמחק: ח] מינה דערב הפסח: ט] ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו: י] מפני הקרבנות: יא] מיבעי לן שלשים יום: יב] דנפקא לן פ"ק דפסחים מהא דנביא עומד כו' ומזהיר על פסח שני ועיקר הלכות פסח שני לשחיטת הפסח בי"ד באייר ושתי שבתות נמי דרשב"ג: יג] על הפסח דעיקר דרשא דפסח הי' הלכות נמחק: יד] אחרים וע"ק דבפ' בתרא דמגילה דמשמע התם: טו] מתני' דבאחד באדר משמיעין על השקלים ומפרש דכיון דאמר מר בחמשה עשר בו שולחנות יושבין במדינה כו' משום שולחנות מקדימין והנוסחא שאיתא בדפוס כתב בשם ס"א: טז] עצמה קשה כגופה דלכתוב הא דמשמיעין מאחד באדר על השקלים משום תרומה חדשה דאחד ניסן ואין כאן שלשים יום כלא: יז] עיקר היינו להתחיל השתי שבתות: יח] על הפסח היינו על שחיטת הפסח: יט] חכמים הזמן: כ] כיון שהדבר: כא] החשבון כו': כב] יום באדר והדע דאע"ג דלר"ע הוי אדר פעמים מלא ופעמים חסר לא משגיחין שישתנה בכך:

מסורת הש"ס

א) [לעיל מו: נדה מ.], ב) [עי' היטב תוס' נדה מ. ד"ה מודה ר"ש], ג) [לעיל כח. ע"ש, תמורה יט:], ד) נ"א יהום שבמקומנו יש לו ס' רבוא קלפים בבית המסס שלו סי' ש"ק, ה) שקלים פ"א מ"ג, ו) ס"א ל"ג, ז) ר"ה ב., ח) [תרגום נגר קבלן], ט) [ויקרא יג], י) [שם כב], כ) כאן תס' ח"ג חזירין עוד העיד וכו' ל"ק, ל) [לשון אחר, ל"ק], מ) [יומא ס.], נ) [תענית טו:], ס) [עי' ר"ש כרש"י שם], ע) [לקמן נח.], פ) [ע"י יח.], צ) ל"ל ומתחשבי מיום הפורים עד הפסח ל' יום ש"מ כו', ל"ק, ק) כתמטר א"ל ויום של סוכות, ל"ק, ר) ל"ל הבנכ"ר, ש) ל"ק מ"ו, ת) ועוד קשה דכפי, ל"ק.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' על חודו פעם כל"ל ותיבת אחת נמחק: (ב) גמ' לקבל חורפי ואפלי: (ג) רש"י ד"ה נתגלה וכו' על כל זמן שהשלח כו' כל"ל ותיבת שהעור נמחק: (ד) ד"ה בבית המסס וכו' הנבשר עצמו שיש בהמסס כל"ל ותיבת כאותו נמחק: (ה) ד"ה האלולים וכו' עם בני באחד באלול לא כר"ש:

◆

לעזי רש"י

לטוג"א, ליטונ"ש [לייטוגייש]. חסה.
צינגול"א, צנפי"ץ [צינפיי"ל]. הקיבה השלישית של מעלי גירה.
טורט"ך [טורטיד"א]. מקולקלת.

◆

רבינו גרשום

סבר לה כר' שמעון דאמר במס' נדה ולד מעליא הוא דכתיב אם נקבה תלד לרבות יוצא דופן: ודלא כר' יוחנן. דפליג עליה התם דאמר מודה ר' שמעון לענין קדשים שאינו קדוש דלא הוי ולד: במחוסר זמן סבר לה כר' שמעון בן יהודה. דאמר לעיל מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור כו': מערקת לבנה מפשיטין את המתה ומלבישין את החיה ... נתגלה טעמא של משנתינו. של ר' יהושע דאמר אין זה יתום: וכי עבדי ליה הכי חיי: חזירים. קלפי עלין קלפה אחד: נעלסה. גורסין בגמרא נושא עולה ונתחטא לאומר נושאה ומעלה לביצתה ונתחטא ומניחה בתוך קן שלה וכשהיא רוצה להטיל ביצתה יורדה לארץ ומטילה בנחת שנאמר כי תעזוב לארץ ביציה אלמא דלא שדיא לה שהתשבר: הדיא דנפלה מוזרתא הואי דלא חששא לה: שלש גרנות למעשר. כלומר ג' פעמים בשנה מעשרין מעשר בהמה בפרום הפסח כו': ולמה אמרו באי בתשרי. כלומר כיון דקסברי דבאחד בתשרי ר"ה למעשר בהמה כדאמר בגמרא: כל קבל חורפי אפלי וקייטי. המבכירות מתעברות בתשרי ויולדות בניסן ומתעשרין סמוך ללידתן והמאחרות יולדות בתשרי והיינו פרוס החג וקייטי יולדות בקיץ בפרוס עצרת: ואמאי גרנות בהני זימני:

א) נראה דצ"ל דודאי משום דאין דעבד ליה הכי מש"ה ס"ל כר"ש בן.